

Ján Riapoš • Eva Bacigalová

Profesorské šťastie

PERFEKT

Mal som (vždy) 3
šťastie

Profesorské šťastie

Mal som (vždy) 3
šťastie

Ján Riapoš • Eva Bacigalová

Profesorské šťastie

Mal som (vždy) 3
šťastie

JEDINÝM HENDIKEPOM V ŽIVOTE JE NEGATÍVNY PRÍSTUP

GENERÁLNY PARTNER

Allianz
Slovenská poisťovňa

HLAVNÍ PARTNERI

PROJEKT PODPORILO

OFICIÁLNI PARTNERI

KOMUNIKAČNÝ PARTNER

MEDIÁLNI PARTNERI

AUTOMOBILOVÝ PARTNER

DODÁVATELIA

HLAVNÝ MEDIÁLNY PARTNER

Vážení čitatelia,

práve ste vzali do rúk už tretie voľné pokračovanie príbehov o šťastí v ľudských osudoch. Vznik tejto knihy bol inšpirovaný úspechom, ktorý dosiahol slovenský paralympizmus. Nie, netýka sa stále sa rozširujúcej zbierky medailí a športových ocenení, tentoraz ide o úspech na poli vedecko-pedagogickom, o dosiahnutie titulu profesor. V roku 2019 dobyla vrchol pomyselného vedeckého Olympu ako úplne prvá profesorka Margita Prokeinová. Jej osobný príbeh je sám o sebe motíváciou a dokonalým návodom, ako zvládať prekážky, ktoré k nám priplávajú na vlnách každodenných povinností.

Druhým dôvodom na napísanie tretej zbierky príbehov o šťastí je často mylná a zavádzajúca predstava, že ľudia na vrchole úspechu a spoločenského života, vrátane držiteľov profesorského titulu, majú bezproblémový život. Práve preto sme sa rozhodli osloviť ďalších piatich členov veľkej paralympijskej rodiny, všetkých s najvyššou akademickou hodnosťou, a zistiť, ako oni sami vnímajú šťastie. Silné príbehy silných osobností si určite zasluhujú oveľa viac pozornosti, ako majú v súčasnosti. Viaceré medzinárodné inštitúcie navyše upozorňujú Slovensko na to, že nemá ideálne podmienky na kvalitné vzdelávanie, výpovede našich respondentov sú často zaujímavou sondou práve do tejto oblasti.

Prajeme vám príjemné čítanie príbehov inšpirovaných známou piesňou Richarda Müllera:

*„Šťastí je tak krásná a přepychová věc,
ale prachy si za něj nekoupíš.“*

Ján Riapoš a Eva Bacigalová

Margita Prokeinová

Uviaznutá vo „svojich“ rukách

Inšpiráciou pre vznik tejto knihy, už tretieho voľného pokračovania príbehov o šťastí, bol práve Gitkin osud a obhajoba jej profesúry v lete 2019. Stala sa úplne prvou spomedzi slovenských paralympionikov, ktorá (napriek tomu, že ruky nemá) dosiahla nielen na paralympijské medaily, ale aj najvyššie akademické vzdelanie. Okrem rýchleho plávania vo vode dokáže nádherne a s úsmevom plávať aj vo vodách svojho života. Podľa spolu s nami skočiť do bazéna jej myšlienok.

Priestorom, kde vás už roky možno najčastejšie stretnúť, je Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave. Práve tam sa venujete vedeckej aj pedagogickej práci v oblasti trestného práva, tam vás zdravia vaši súčasní študenti a mnohí bývalí sú dnes už sami renomovanými právnikmi. Je Bratislava aj vašim rodným mestom?

Pokojne by som mohla tvrdiť, že som Bratislavčanka, pretože v hlavnom meste žijem od štyroch rokov. Narodila som sa však v Bojniciach, odkiaľ si ma rodičia priniesli domov do Handlovej k dvom starším bratom – Jánovi a Františkovi. Mama bola domáca a otec pracoval v bani ako banský technik.

Vyzerá to na skvelú kombináciu. Dvaja starší bratia sú v detstve zárukou istoty, že v prípade akýchkoľvek komplikácií máte zaručenú ochranu. Využívali ste to?

Aj keď je medzi nami viac ako desaťročný vekový rozdiel, bolo to naozaj celkom akčné. Do školy a ani do škôlky som však nechodila v Handlovej, ale už v Bratislave, bratia sa ma teda nemohli zastať pri konfliktoch s inými deťmi, ale pamätám sa, že ma učili, ako sa chrániť, a teda vlastne aj ako sa biť.

Mnohých čitateľov zrejme zarazilo, že ste už od najútlejšieho veku nežili spolu so svojou rodinou. Asi len ťažko budete z pamäte loviť spomienky na udalosť, ktorá tomu predchádzala.

Mala som len šesťnásť mesiacov, keď sa stal úraz, pri ktorom som prišla o obe ruky od zápästia. Bola som veľmi malá, nemám šancu si to pamätať. Viem o tom len z rozprávania.

Prežili ste to a museli ste byť už vtedy obklopená silnými a oddanými ľuďmi, ak ste napriek manuálnym obmedzeniam mohli vyrastať ako každé iné dieťa. Ako štvorročná ste sa však naozaj ocitli na Spojenej škole na Mokrohájskej ulici v Bratislave, kde sa v tom čase na jednom mieste nachádzala materská škola, základná škola, gymnázium a aj internátne ubytovanie pre telesne postihnutú mládež. Odísť z domu vo veku, keď je pre dieťa najzásadnejšie a úplne najlepšie byť s vlastnou rodinou, vás asi muselo zasiahnuť a nadiho poznačiť. Nevníмали ste to ako zradu rodičov?

Tak to ešte pred štyridsiatimi rokmi jednoducho bolo. Integrácia ľudí s telesným hendikepom takmer neexistovala, v ústave bolo niekoľko detí aj s menším postihnutím. Pamätám si však, že hoci som bola naozaj celkom malá, otec mi zrozumiteľne vysvetlil, prečo bude pre mňa lepšie chodiť do škôlky a neskôr do školy v Bratislave. Že práve tam sú deti seberovné a nikto sa im nevysmieva. A navyše, každé sviatky a prázdniny budem doma. Čo sa aj splnilo.

Rozumiem jeho argumentom, ale s poznaním adekvátnym môjmu veku. Pochopilo to však aj dievčatko, ktoré ešte ani nechodilo do školy?

Otcovi som dôverovala a musím povedať, že som si na život na Mokrohájskej rýchlo zvykla. Otec ma naozaj pravidelne a často navštevoval a vždy ma ubezpečil, že opäť príde.

Ak sa snažíme vybaviť si spomienky z raného detstva, tie úplne prvé sa nám väčšinou viažu práve k veku, keď sme mali tri či štyri roky. Vám sa však už v predškolskom období vyvíjal život úplne inak ako drvivšej väčšine detí. Nezostali vo vašej pamäti traumy z príliš skorého odchodu z domu a z osamelosti?

To obdobie sa mi naozaj nespája s traumou. Bola som celkom maličká, môj svet tvorili deti a vychovávateľky na Mokrohájskej. Pamätám si, že vždy bolo okolo mňa veľa ľudí a džavot, a to mi vyhovovalo. Najbolestivejšie som však znášala odchody do Bratislavy, napríklad potom, ako som doma strávila dva mesiace letných prázdnin s otcom a bratmi.

Bol to však práve váš otec, kto vás upozorňoval na posmešky hroziace od zdravých detí, ak by ste zostali doma a navštevovali „normálnu“ škôlku a školu. Nedostali ste sa tak či tak do podobných situácií počas prázdnin?

Máte pravdu, na Mokrohájskej mal každý žiak nejaký telesný hendikep, deti sa sebe navzájom neposmievali. S trochou čierneho humoru sme o svojich postihnutiach aj žartovali, ale nebolo to zraňujúce. Musím povedať, že aj medzi zdravými sa našli takí, čo ma bránili, ak sa mi niekto vysmieval a priznávam sa, že posmešky som niesla veľmi ťažko. Opäť to bol môj otec, kto mi vysvetľoval, že nie všetci ľudia

sú zdraví, ale že aj oni majú rovnaké právo na dôstojný život bez toho, aby im práve pre ich telesnú odlišnosť niekto kládol do cesty prekážky. Opakoval tiež, že nikto by sa deťom s akýmkoľvek postihnutím nemal posmievať.

Ak by sme boli všetci rovnakí, zavládla by na svete nekonečná nuda. Práve rozdiely, ktoré sú medzi nami ľuďmi, robia predsa náš život zaujímavým, aj keď chápem, že nie každý to tak vníma. Hovoríte však stále o otcovi ako o človeku, ktorý bol vašou oporou, ochrancom a spojovníkom medzi životom v Bratislave a v Handlovej. Kam sa stratila vaša mama?

Mama bola vážne chorá, často bola v nemocnici a napokon zomrela. Rodičia sa však nikdy nezozvedli, otec chodieval mamu pravidelne navštevovať. Ak si uvedomíte, že dochádzal aj za mnou do Bratislavy a mal sám na starosti domácnosť s dvoma chalanmi v pubertálnom veku, mal sa čo obracať. Vedel navariť, ožehliť, nakúpiť, kontrolovať úlohy, a to aj potom, keď po úraze chrčtice v bani skončil na invalidnom dôchodku. Operácia našťastie dopadla dobre. Nevie si predstaviť, ako by bez neho fungovala domácnosť, v ktorej bolo všetko na jeho pleciach.

Vašu najbližšiu rodinu tvorili teda len muži. Myslíte si, že vás to zásadným spôsobom ovplyvnilo?

Myslím, že nie, a to aj napriek tomu, že mama v rodine chýbala. O tom niet pochybností. S otcom som však mala veľmi dobrý vzťah a s bratmi tiež, nevnímala som náš prevažne mužský domov ako mínus. O rovnováhu sa zas postarala škola a internát, kde som bývala na dievčenskom oddelení. Personál tvorili prevažne ženy.

Niet pochýb o tom, že otec bol pre vás prirodzenou autoritou, hovoríte o ňom s láskou a s rešpektom. Oveľa viac času ako s ním ste však trávili v škole a na internáte v Bratislave, to bol váš druhý domov. Kto bol v tom období pre vás najväčšou autoritou? Utkvel vám niekto v pamäti?

Z prostredia školy to bola slovenčinárka pani Boroňová a z prostredia internátu vychovávateľky na Mokrohájskej. Spomínam si na ako na razantné a prísne ženy, ktoré dbali na to, aby sme mali všade

poriadok, ako sa patrí. Na strednej škole režim trochu povolil a už boli aj ony benevolentnejšie, vedeli, že dospievame a potrebujeme iný prístup. Najviac som si obľúbila pani Mohnaczkú. Naozaj jej na nás záležalo a chcela pre nás len to najlepšie, aj keď ako deti sme to tak často nevnímali. Mne zmenila život a nasmerovala ma k štúdiu práva. Dodnes sme spolu v kontakte.

Plávanie je pre mňa ako stvorené

Ak sa teraz na chvíľu pozrieme o pár rokov dopredu, tam vás už aj široká športová verejnosť mohla registrovať ako mimoriadne úspešnú paralympijskú reprezentantku. Ako ryba vo vode ste sa vo vode cítili aj vy a na vaše konto začali pribúdať ocenenia za plavecké výkony. Už v roku 1994 ste sa prepracovali do finále na majstrovstvách sveta, o dva roky neskôr ste na paralympiáde v Atlante získali striebornú medailu na 50 metrov motýlik a bronzovú na 50 metrov voľný spôsob. V roku 2000 sa konali ďalšie letné paralympijské hry v Sydney a tam na vaše konto pribudli dve strieborné ocenenia - za 50 metrov motýlik a za 200 metrov polohové preteky. Ďalšie úspechy nebudem vymenovávať, pretože je ich toľko, že jednoznačne dokazujú, že na plávanie jednoducho máte talent. Kto ho vo vás objavil?

Športovala som od malička. Už ako predškolačku ma otec často bral na kúpalisko Čajka do Bojníc a učil ma plávať. Veľmi ma to bavilo a vodu som milovala. Keď nám na Mokrohájskej ponúkli najrôznejšie voľnočasové aktivity a krúžky, okamžite som si vybrala plavecký. Súčasťou areálu je 25-metrový bazén, podmienky na rozvoj talentu priam ideálne. Raz či dvakrát do týždňa som chodievala plávať s pani Barbušovou, potom ma oslovila Daniela Šipošová a spýtala sa ma, či by som sa chcela plávaniu venovať serióznejšie a systematicky trénovať. Súhlasila som, a to som vtedy nemohla ani len tušiť, že pani Šipošová bude mojou trénerkou počas celej plaveckej kariéry.

Prišli ste spolu aj na to, ktorý je váš najobľúbenejší plavecký štýl?

Učila som sa, samozrejme, všetky štýly a všetky som aj zvládla. Súťažne som pravidelne plávala polohové preteky na dvesto metrov, pri ktorých sa striedajú motýlik, znak, prsia a kraul. Paradoxne som mala najradšej motýlika, aj keď je z hľadiska techniky a výkonu najťažší. Na poslednom mieste obľúbenosti bol v mojom osobnom rebríčku znak.

Dá sa povedať, že medzi tým, ako plávate vy a ako pláva najúspešnejšia slovenská plavkyňa Martina Moravcová, je v niečom rozdiel?

Nie je, ale laická ani športová verejnosť to tak nevníma. Plávame obe úplne rovnako, akurát pre môj telesný postih nemôžem dosahovať časy podobné zdravej plavkyňi. Okrem toho je však všetko také isté – tréningy, námaha, odhodlanie aj odriekanie. Dovolím si dokonca tvrdiť, že hendikepovaní športovci musia vynaložiť oveľa

▲ Margita ako 13-mesačná

viac úsilia na to, aby dosiahli výsledky porovnateľné so zdravými. Kto sa zamyslí nad tým, koľko námahy napríklad stojí vozičkára už len premiestniť sa na tréning? Zdraví ľudia také prekážky vôbec nevnímajú.

To, čo sa začalo ako voľnočasová aktivita, vás priviedlo k dlhoročnej reprezentácii Slovenska a pri cestách za úspechmi ste mali možnosť navštíviť a spoznať kus sveta. O niečom takom dievčatko z Handlovej skutočne asi nikdy nesnívalo. Naozaj vám do života od malička vstupovali „výhybkári“, vďaka ktorým naberali veci nečakaný, no očividne väčšinou veľmi dobrý smer. Skúšali ste, či máte talent aj na iné športové disciplíny okrem plávania?

Od malička veľmi rada bicyklujem a aj to je zásluha môjho otca. Bol to on, kto mi kúpil prvý bicykel. Bol skladací a brzdiť sa na ňom dalo pedálmi, čo bolo pre mňa ideálne. Neskôr som sa naučila jazdiť na klasickom bicykli, len ručné brzdy museli byť natočené na riadidlách tak, aby som ich mohla ovládať.

Ako dospelá som si trúfla dokonca aj na lezenie po skalách. Mala som priateľa, ktorý tento šport miloval a začal ma zasväcovať do jeho tajov napriek tomu, že som naň nemala takmer žiadne predpoklady. Pri lezení predsa človek potrebuje nielen nohy, ale aj ruky. Obdivovala som ho, že sa podujal skúšať so mnou práve taký náročný šport a vždy som mu dôverovala. Napokon, moje istenie bolo v jeho rukách.

Očividne si vyberáte športy podľa vlastných odvážnych kritérií, lebo tie, ktoré ste popisali, sú celkom náročné aj pre zdravých ľudí. Vyvraciate dokonca úplne zásadné lezecké pravidlo, že človek musí mať tri oporné body na to, aby bol na stene vždy v bezpečí. V porovnaní s bicyklovaním a lezením je plávanie v bazéne z hľadiska bezpečnosti naozaj komfortné. Dokedy ste sa mu venovali na reprezentačnej úrovni?

Mala som plán, že po paralympiáde v Pekingu v roku 2008 pôjdem s plávaním pomaličky do stratena. Ešte o rok neskôr som na Majstrovstvách sveta v Riu de Janeiro v disciplíne päťdesiat metrov motýlik získala štvrté miesto, dokonca v európskom rekorde,

ale potom prišli zdravotné problémy, ktoré urýchlili koniec mojej plaveckej kariéry. Športu som sa však nemienila vzdať, hľadala som pomerne rýchlo inú disciplínu, čo by mi vyhovovalo. Baval ma stolný tenis, ale pri ňom sa treba rýchlo pohybovať a na to som už nemala dostatočnú kondíciu. Ukázalo sa, že najlepšie sa cítim pri športovej strelbe. Zrejme v nej už nedosiahnem oslnivé výkony, to by som musela začať v pätnástich rokoch, ale o to mi ani nejde. Kto začne športovať, vie, že šport je ako droga a človek sa ho nemôže len tak vzdať. A to je aj môj prípad, šport ma bude určite sprevádzať celý život.

Vaše športové výkony vás zaradili medzi najlepších slovenských paralympijských reprezentantov v celej doterajšej, už takmer tridsaťročnej histórii. Ako vnímate rozdiely medzi olympijským a paralympijským hnutím?

Aktivity Slovenského paralympijského výboru smerujú práve k tomu, aby sme o žiadnych rozdieloch hovoriť nemuseli. Olympizmus aj paralympizmus sa na medzinárodnej úrovni k sebe približujú a stmelujú, nikto nehovorí o dvoch nezávislých a neprepojených inštitúciách. Paralympijskí športovci sú vnímaní na takmer rovnakej úrovni ako zdraví a aj Slovensko v tom robí veľké pokroky.

Svet zdravotne znevýhodnených slovenská spoločnosť registruje ešte stále len veľmi povrchné a ani sa veľmi nepokúša pochopiť jeho podstatu. Aj táto kniha má ambíciu zmeniť to a umožniť zdravým ľuďom spoznávať špecifiká života telesne postihnutých. Váš príbeh je tiež jasným dôkazom toho, že aj so znevýhodnením možno dosiahnuť tie najväčšie športové a profesionálne úspechy. Máte svoj súkromný rebríček toho, čo bolo náročnejšie?

Nedávala by som šport na prvé miesto a prácu na druhé a ani naopak. Obe činnosti majú v mojom živote rovnakú pozíciu, no každá iným spôsobom. V športe ide o kvalitnú kondičnú prípravu a fyzický výkon, právo je o učení, premýšľaní a psychickej záťaži. Možno práve preto sa ideálne dopĺňajú.

Sama ste dôkazom toho, ako dostatok pohybu pozitívne vplýva na naše zdravie a našu kondíciu. Športovanie pomáha vyplávať

endorfíny a prispieva k celkovému dobrému pocitu, má nezastupiteľné miesto v našich životoch. Napokon, aj vám prinieslo nielen úspechy, no rovnako zlepšilo zdravotný stav a pomáha aj psychike.

O plávaní sa vo všeobecnosti hovorí, že je najideálnejším športom, pretože pri ňom pracuje celé telo a takmer všetky svaly. Pre mňa to platí dvojnásobne, keďže všetko robím obojručne, pri čom mimoriadne trpí chrbtica. Plávanie je pre mňa ako stvorené. Dodnes mám však rada aj ďalšie športy — v zime lyžujem, bežkujem, korčuľujem, v lete chodievam na kolieskové korčule. Sem-tam registrujem udivené pohľady ľudí, ktorých stretnem, keď sa na hrádzi zastavím v bufete na kofolu. Ale tie udivené pohľady sú väčšinou obdivné.

Nemám Bohu čo vyčítať

Povahové vlastnosti – temperament, optimizmus či pesimizmus máme väčšinou zakódované v génoch a rodíme sa s nimi. Počas života si formujeme vlastné názory na politické a spoločenské dianie, no je to znova predovšetkým rodina a prostredie, ktoré majú zásadný vplyv na náš vzťah k svetu a k veciam mimo neho, na náš svetonázor. Kto formoval ten váš?

Vyrastala som v kresťanskom prostredí a absolvovala som všetko, čo treba – krst, prvé sväté prijímanie aj birmovku. Môj vzťah k Bohu sa však rokmi vyvíjal. Otec bol veriaci, ale nechodieval do kostola, mama bola vraj úplne opačný extrém. Ako dieťa ma do kostola brávala otcova sestra, ale takmer ničomu som nerozumela a nudila som sa. Bola to znova moja vychovávateľka z Mokrohájskej pani Mohnaczká, ktorá mi vieru priblížila prirodzeným a zrozumiteľným spôsobom. Sama som začala premýšľať nad tým, či predsa len nie je niečo medzi nebom a zemou, veď v prírode perfektne funguje toľko zložitých mechanizmov, život sám o sebe je jedným veľkým zázrakom a to všetko predsa nemôže existovať len tak. Začala som si čítať knihy s duchovnejším obsahom, chodievam do kostola

▲ Kontrola vody

a uvedomovať si, že asi sú tu sily, o ktorých vieme veľmi málo, no ovplyvňujú naše životy.

Sťažovali ste sa niekedy Bohu na svoj osud? Vyčítali ste mu, že niečo také dopustil?

Ani nie. Dokonca asi práve vďaka viere som si uvedomila, že ak by som bola zdravá, mohla to byť moja „nevýhoda“, akokoľvek zvláštne to znie. Možno by som bola už aj dvakrát rozvedená a nikdy by som nevytiahla päty z Handlovej. Určite by som nešla študovať na vysokú školu, to by mi samej nikdy nenapadlo. Aj to má na svedomí pani Mohnaczská, ktorá by mi nikdy nevstúpila do života, ak by som sa neocitla v škole na Mokrohájskej. Naozaj nemám Bohu čo vyčítať.

Keby nebolo vašej trénerky pani Šipošovej a vychovávateľky pani Mohnaczkej, tak by sme sa ani my zrejme nikdy nestreli a nerozprávali

sa o vašich športových a profesijných úspechoch. Znova sa len potvrdzuje to známe konštatovanie, že všetko zlé je aj na niečo dobré.

Nebyť môjho telesného postihnutia, naozaj by bolo všetko úplne inak, a to hovorím s plnou vážnosťou. Po skončení strednej školy som plánovala doplniť si ešte štúdium nadstavbou a potom som chcela sama pracovať ako vychovávateľka, povedzme ďalšej generácie hendikepovaných detí. To patrilo do sveta, ktorý som poznala. Prácu našich vychovávateľiek som obdivovala, uznávala a chcela som robiť to isté. Mala som dokonca už aj vyplnenú prihlášku na nadstavbovú školu. Keď sa to dozvedela pani Mohnaczká, prísne zavelila, že to teda v žiadnom prípade, veď ty máš navyiac. Prikázala mi zásť znova za triednou učiteľkou a povedať jej, že mením svoje rozhodnutie a hlásim sa na právo. Oznamila mi to tak rázne, že mi ani nenapadlo jej oponovať. Takisto mi nenapadlo premýšľať nad tým, či štúdium práva vôbec zvládnem, oveľa viac som sa bála, čo povie triedna učiteľka, keď bude musieť nanovo vypisovať moju prihlášku. Čo ak si bude myslieť, že si z nej robím žarty?

Skutočne si to myslela?

Nuž, nebola nadšená, ale najviac ju asi obťažovalo, že starú prihlášku môže hodiť do koša a musí vypisovať novú. Ale ako vidno, prežila som to.

Pani Mohnaczká musela byť vzácna žena, oddaná svojmu povolaniu a s nesmiernym pozorovacím talentom. Fakticky prikázať mladej slečne pred maturitou, že pôjde študovať právo a basta, to chce aj silnú dávku zodpovednosti za osud niekoho iného. Mali ste voči nej taký rešpekt, že ste o jej odporúčaní ani trochu nezapochybovali?

Ak by mi vtedy poradila ísť študovať matematiku alebo chémiu, určite by som sa nedala prehovoriť. K právu som však nemala negatívny vzťah, dokonca ma veľmi bavilo sledovať v televízii rekonštrukcie súdnych procesov, vžívať sa do situácie kriminálnikov alebo ako sudkyňa pátrať po tom, čo ich motivuje k páchaniu trestných činov. Tak nejako naivne som si predstavovala právo v praxi a zdalo sa mi to vzrušujúco dobrodružné. Ako sedemnásťročná maturantka z Mokrohájskej som sa však podceňovala a bola som presvedčená, že na štúdium na vysokej škole jednoducho nemám. Sebavedomie